

Ravnateljstva prvostopenjskih šol s
slovenskim učnim jezikom in dvojezičnim
slovensko-italijanskim poukom v Italiji

Izbira po prvostopenjski srednji šoli

(po »mali maturi« 2021)

Norina BOGATEC

Julij 2021

Uvod

Zbiranje podatkov o nadaljnjem šolanju tretješolcev po opravljenem zaključnem izpitu poteka v okviru projekta **PoMaliMATURI**, ki ga Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI) izvaja v sodelovanju z ravnateljstvi prvostopenjskih srednjih šol s slovenskim učnim jezikom in dvojezičnim slovensko-italijanskim poukom v Italiji.

Pri prvi izvedbi so sodelovali »mali maturanti«, ki so prvostopenjsko srednjo šolo zaključili v šolskem letu 2018/19. Anketni rezultati so objavljeni na spletni strani <http://www.slori.org/projekti/izbira-po-prvostopenjski-srednji-soli-po-mali-maturi-2019>.

Pri drugi izvedbi, ki vključuje tretješolce šolskega leta 2020/21, smo anketni vprašalnik rahlo poenostavili in mu dodali nova vprašanja. Letošnjo analizo smo osredinili na razloge, s katerimi anketirani učenci utemeljujejo izbiro drugostopenjske šole s slovenskim oziroma italijanskim učnim jezikom.

Metodologija

Zbiranje podatkov je potekalo s pomočjo vprašalnika, na katerega so s privoljenjem staršev odgovarjali učenci tretjega razreda prvostopenjskih srednjih šol s slovenskim učnim jezikom v tržaški in goriški pokrajini ter z dvojezičnim slovensko-italijanskim poukom v Špetru pred zaključkom šolskega leta 2020/21.

Na povabilo so se odzvale vse omenjene prvostopenjske šole, razen goriške šole *Ivana Trinko*, ki ni želela sodelovati pri drugi izvedbi projekta PoMaliMATURI.

Anketno polo je izpolnilo **192 (89 %)** od skupno 217 tretješolcev v anketi sodelujočih šol.

Analiza vsebuje nekatere primerjave z rezultati prve izvedbe, pri katerih podatkov goriške prvostopenjske šole iz leta 2019 nismo upoštevali.

Opozorila in navodila za branje

- Analiza se opira na relativne vrednosti (odstotke). Absolutna vrednost (N), na osnovi katere so izračunani odstotki, je v grafikonih navedena v naslovu ali pri posameznih postavkah.
- Ker so odstotki v grafikonih zaokroženi na celo število, se vsota (100 %) lahko razlikuje za ± 1 %.
- Kratica b. o. pomeni brez odgovora in označuje delež anketiranih, ki niso odgovorili na vprašanje.
- Moška slovnična oblika je uporabljena kot nevtralna za oba spola.

Primerjava 2019–2021:

a) Jezikovne spremembe

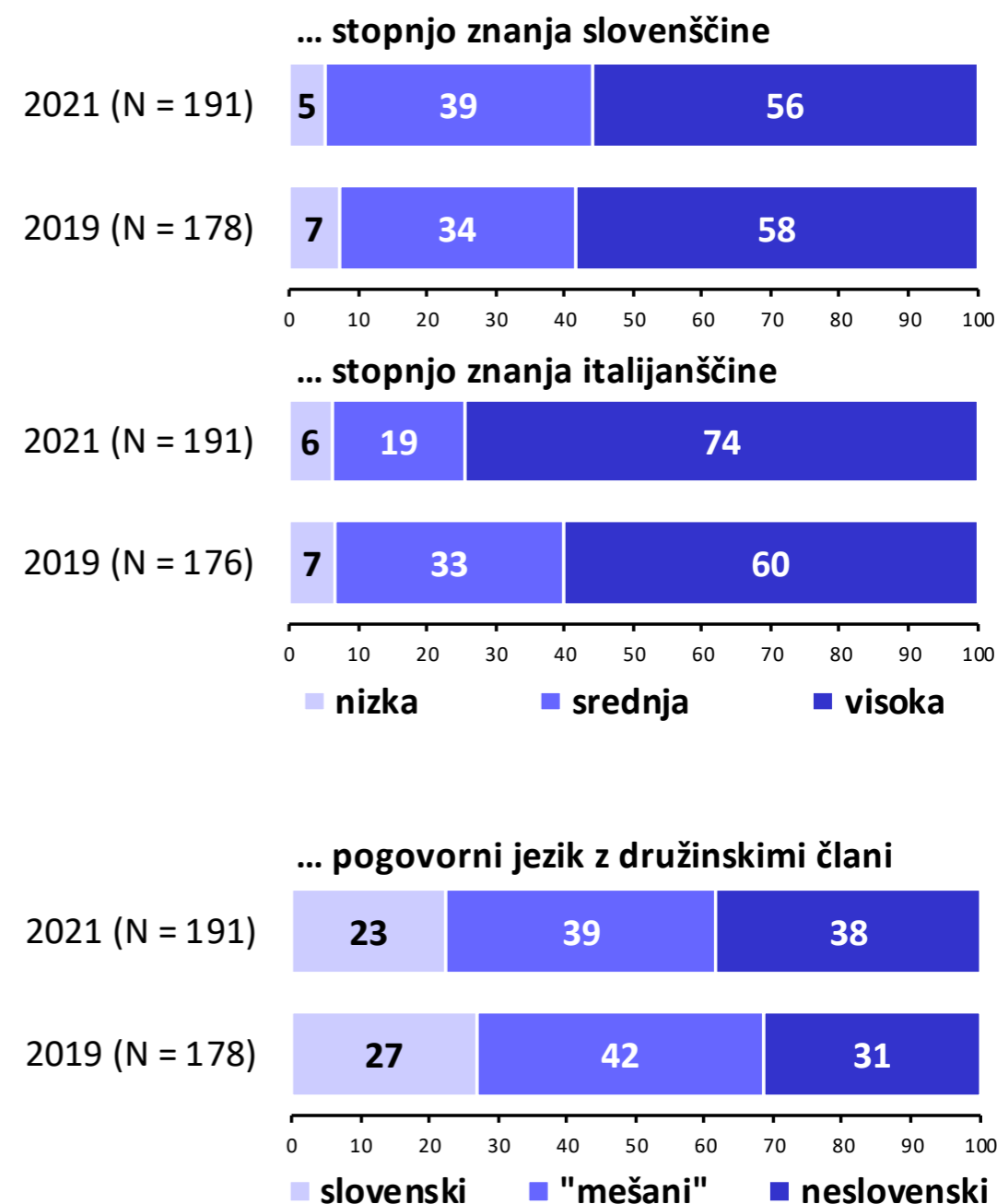
Učence smo prosili, naj svoje znanje slovenščine in italijanščine ocenijo na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni nezadostno, 5 pa zelo dobro.¹

Od leta 2019 se percepcija znanja slovenščine ni bistveno spremenila, saj niha delež učencev z nizkim znanjem slovenskega jezika od 7 % do 5 %, s srednjo stopnjo znanja od 34 % do 39 % in z visoko od 58 % do 56 %.

Stopnjo znanja italijanščine pa so letošnji vprašani ocenili pozitivneje kot vprašani izpred dveh let. Učencev z visoko stopnjo znanja italijanskega jezika je bilo pred dvema letoma 60 %, letos pa jih je skoraj tri četrtine (74 %). Zmanjšal se je delež s srednjo stopnjo znanja, ki je z 33 % zdrsnil na slabo petino (19 %), delež učencev z nizkim znanjem italijanščine pa je ostal približno enak (6 % oziroma 7 %).

Primerjava glede na pogovorni jezik, ki ga učenec uporablja z družinskimi člani, potrjuje splošni trend naraščanja učencev iz neslovensko govorečih družin (iz 31 % na 38 %) in upadanja učencev iz slovenskih (iz 27 % na 23 %) in jezikovno »mešanih«² družin (iz 42 % na 39 %).

Primerjava anketnih skupin (v %) glede na ...

¹ Ocen 1 in 2 označujeta *nizko* stopnjo znanja, ocena 3 *srednjo*, oceni 4 in 5 pa *visoko* stopnjo znanja.

² Izraz »mešani« uporabljamo, ko se otrok pogovarja z družinskimi člani v dveh ali več jezikih, med katerimi je eden slovenski.

b) Spremembe glede nadaljnega šolanja

Med letošnjimi vprašanimi se je povečal delež učencev, ki se »po mali maturi« odloči za licej (iz 51 % na 61 %), zmanjšal pa se je delež prihodnjih dijakov tehničnih (iz 37 % na 32 %) in poklicnih zavodov (iz 8 % na 6 %) ter srednjih šol v Sloveniji (iz 3 % na 1 %).

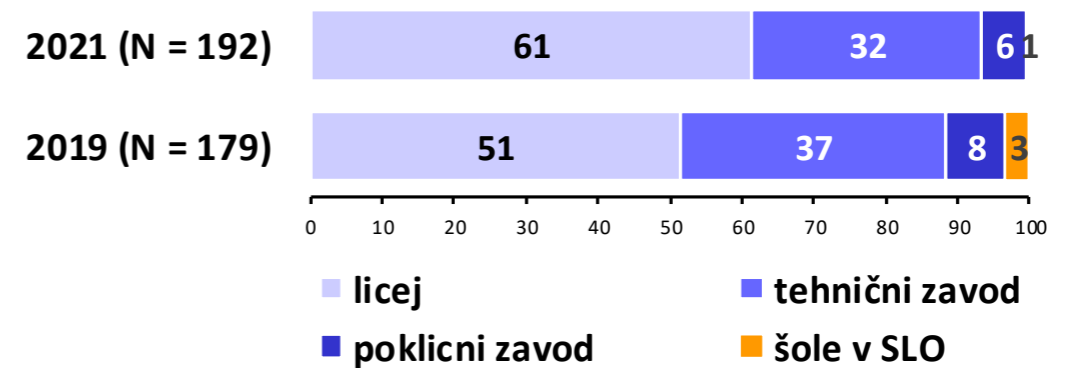
Razmerje med učenci, ki so izbrali slovenske šole, in učenci, ki so izbrali italijanske, je približno 3 : 1. V zadnjih dveh letih se to razmerje ni spremenilo.

Učenci iz neslovensko govorečih družin se za nadaljevanje šolanja v italijanskem jeziku odločajo v večji meri. Delež prihodnjih dijakov italijanski šol se je med njimi rahlo povečal in dvignil iz 46 % na 52 % v zadnjih dveh letih.

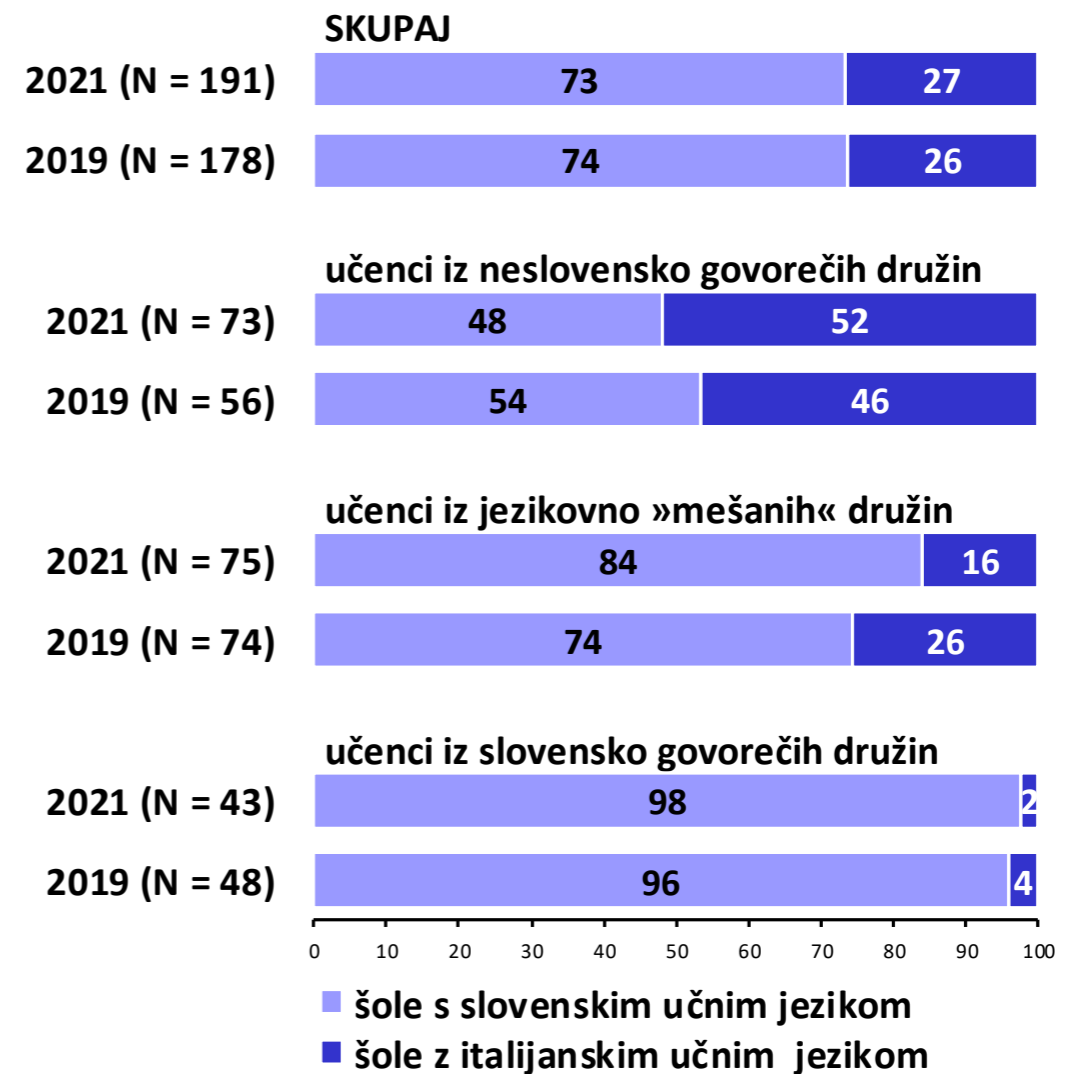
Obraten trend kažejo vprašani iz jezikovno »mešanih« družin, med katerimi je vpis v italijansko šolo manj razširjen in je letos za 10 % nižji v primerjavi z letom 2019 (iz 26 % na 16 %).

Med učenci iz slovensko govorečih družin pa se za nadaljevanje šolanja v italijanskem jeziku odločajo le redki posamezniki (od 2 % do 4 %).

Primerjava anketnih skupin (v %) glede na vrsto drugostopenjske srednje šole in ...

... učni jezik nadaljnega šolanja

Letošnjim tretješolcem smo postavili dve odprti vprašanji. Prosili smo jih, naj napišejo, zakaj so se vpisali v slovensko oziroma italijansko drugostopenjsko srednjo šolo.³

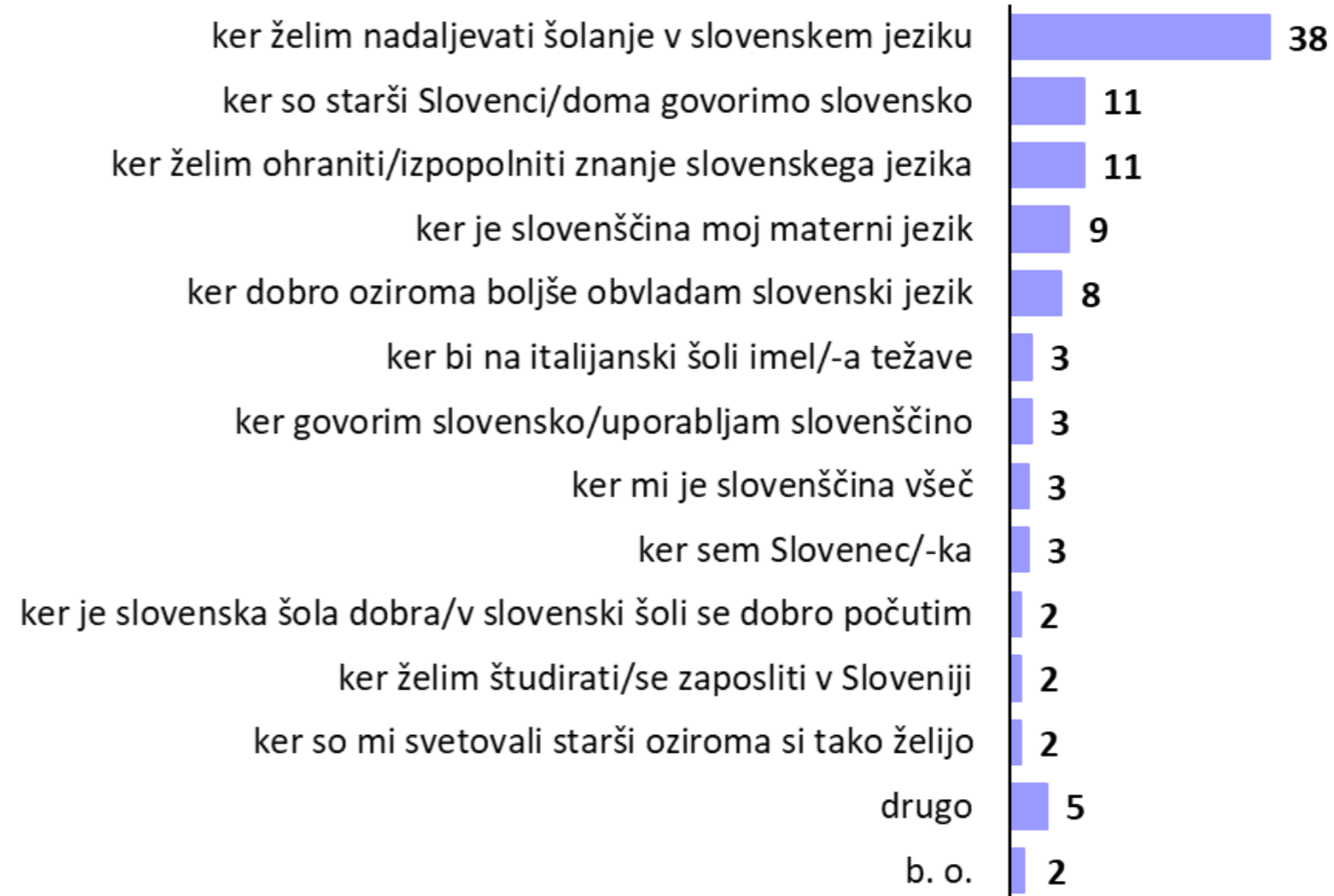
Zakaj izberejo učenci SLOVENSKO šolo?

Ker želim nadaljevati šolanje v slovenskem jeziku, je najpogostejši razlog med učenci, ki so se vpisali v šolo s slovenskim učnim jezikom. To željo izražajo anketirani v skoraj dveh petinah (38 %) odgovorov. V približno vsakem desetem odgovoru (11 %) izstopa poudarek na »slovenskosti« družine (*ker so starši Slovenci, ker doma govorimo slovensko*) in v ravno tolikih (11 %) je izražena tudi želja po ohranjanju in izpopolnjevanju znanja slovenskega jezika. V skoraj isti meri se v odgovorih opozarja na pomen slovenščine kot maternega jezika (9 %) in na to, da je znanje slovenščine boljše oziroma dovolj solidno za vpis v slovensko šolo (8 %). Preostali razlogi so manj razširjeni in izpričajo težave z italijanskim jezikom (3 %), pomen rabe slovenščine (3 %), njeno priljubljenost (3 %), narodno pripadnost (3 %), kakovost slovenske šole (2 %), željo po študiju in delu v Sloveniji (2 %) ter vpliv staršev (2 %).

V drugo smo združili neustrezne odgovore, ki utemeljujejo izbiro učne smeri, ne pa izbire učnega jezika.

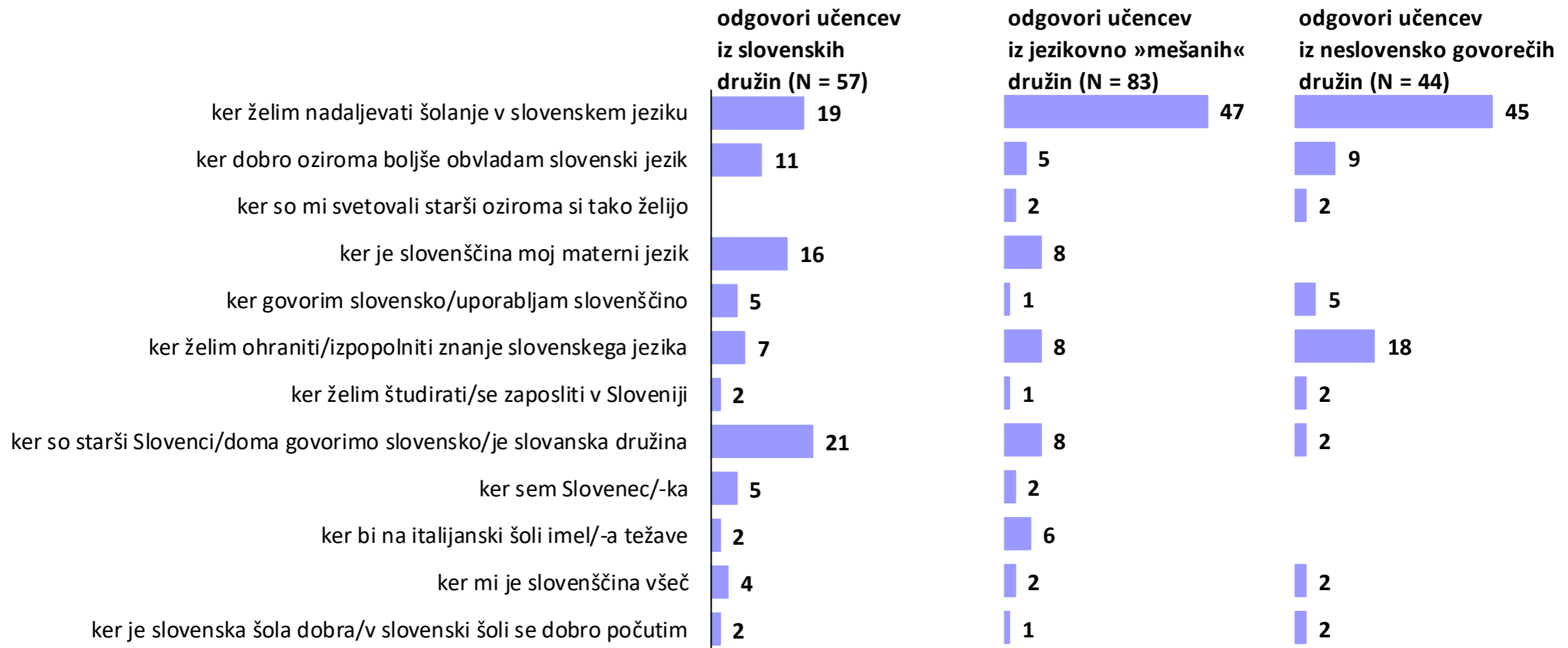
³ Pri obdelavi smo podobne odgovore poenotili in jezikovno uredili. Če so učenci navedli več razlogov, smo jih obravnavali ločeno.

Odgovori učencev na vprašanje *Navedi, prosim, zakaj si se vpisal/-a v SLOVENSKO drugostopenjsko srednjo šolo (N = 185, v %)*

Primerjava glede na pogovorni jezik z družinskimi člani kaže pri odgovorih učencev iz slovenskih družin izrazitejšo povezanost med izbiro slovenske šole in pripadnostjo manjšinski skupnosti, pri odgovorih učencev iz neslovensko govorečih družin pa močnejšo željo po ohranjanju in izboljšanju znanja slovenskega jezika.

Vpis v slovensko šolo: primerjava glede na pogovorni jezik z družinskimi člani (v %)

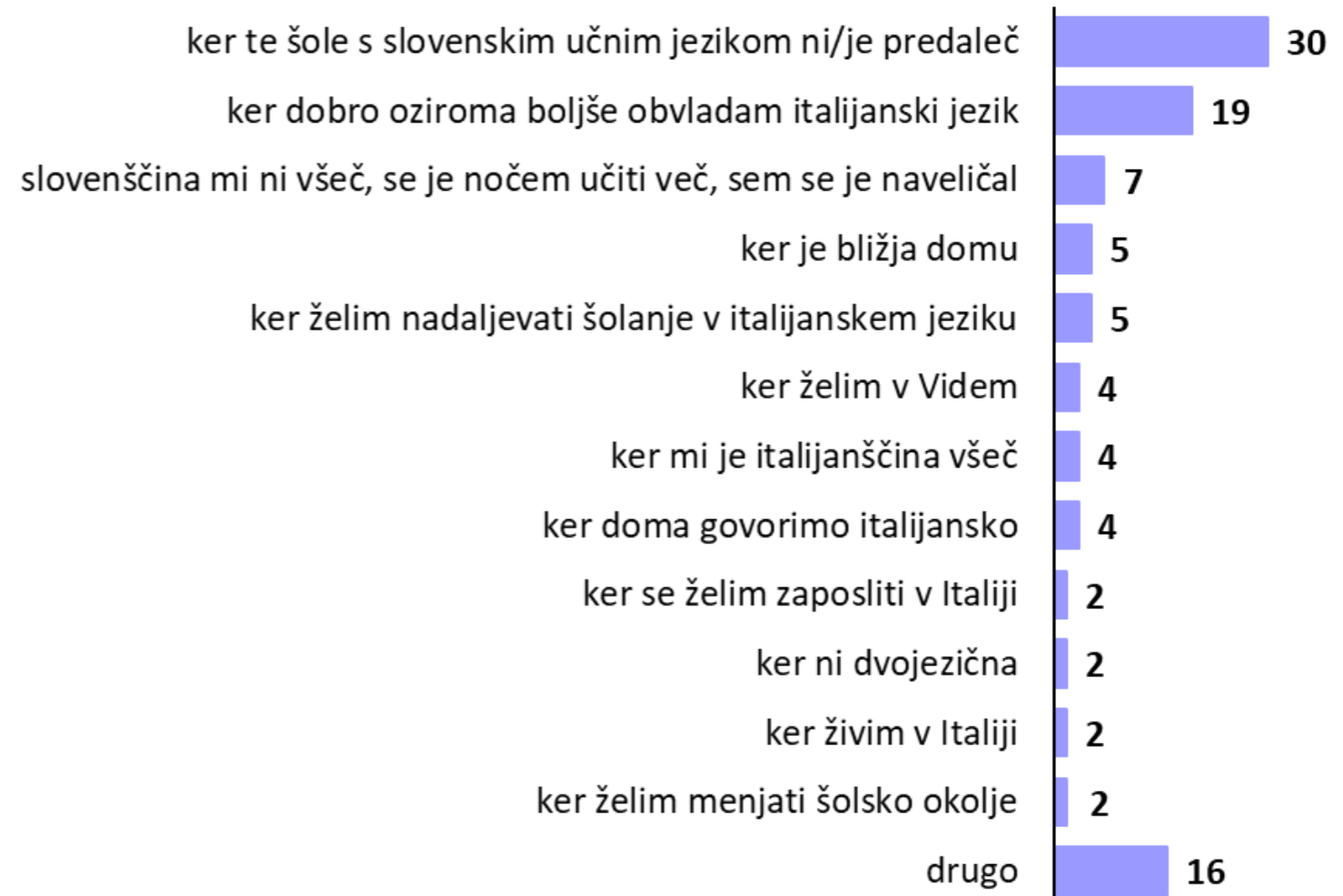

Zakaj izberejo učenci ITALIJANSKO šolo?

Učenci se odločijo za vpis v italijansko šolo predvsem zato, ker izbrane učne smeri s slovenskim učnim jezikom v Italiji ni oziroma se ta smer nahaja predaleč od doma. Na ta vidik opozarjajo učenci v nekaj manj kot tretjini odgovorov (30 %). Drugi najbolj razširjen razlog, ki ga vprašani izpostavljajo v skoraj vsakemu petemu odgovoru (19 %), izhaja iz njihovega prepričanja, da obvladajo dobro oziroma boljše italijanski jezik. Nekateri učenci izberejo italijansko šolo zaradi odpora do slovenščine (7 % odgovorov), v manjši meri pa, ker je italijanska šola bližja domu (5 %), ker si želijo nadaljevati šolanje v italijanskem jeziku (5 %) oziroma v Vidmu (4 %), ker jim je italijanščina všeč (4 %) ali ker se v tem jeziku pogovarjajo doma (4 %). Z razlogi kot so bivanje in delo v Italiji, želja po menjavi šolskega okolja oziroma odpor do dvojezičnega pouka, pa so vpis v italijansko šolo utemeljili le nekateri posamezniki.

Skupina *drugo* vključuje razloge, ki se nanašajo na izbiro učne smeri.

Odgovori učencev na vprašanje *Navedi, prosim, zakaj si se vpisal/-a v ITALIJANSKO drugostopenjsko srednjo šolo (N = 57, v %)*

Iz primerjave glede na pogovorni jezik z družinskimi člani izhaja podatek, da so učenci iz jezikovno »mešanih« družin izbrali italijansko šolo večinoma zato, ker slovenske z isto učno smerjo ni, pri učencih iz neslovensko govorečih družin pa so razlogi veliko bolj raznoliki. Edini med anketiranimi tretješolci iz slovenskih družin, ki je letos izbral italijansko šolo, se je tako odločil, ker mu nobena izmed slovenskih šol ni ustrezala.

Vpis v italijansko šolo: primerjava glede na pogovorni jezik z družinskimi člani (v %)

Zaključne ugotovitve

- Rezultati druge izvedbe longitudinalnega raziskovalnega projekta PoMaliMATURI se osredinijo na jezikovni vidik prehoda s prvostopenjske na drugostopenjsko srednjo šolo in vključujejo anketno skupino tretješolcev v celoti. Posamezna ravnateljstva v anketi sodelujočih šol so odgovore na vsa vprašanja prejela ločeno in gradivo lahko uporabljajo pri oblikovanju in izvajanju vzgojno-izobraževalnih dejavnosti.
- Iz pričujoče primerjalne analize o ocenjevanju znanja slovenskega in italijanskega jezika izhaja dvoje: prvič, da so letošnji tretješolci ocenili znanje slovenskega jezika enako kot njihovi »predhodniki« pred dvema letoma, znanje italijanskega jezika pa so označili z višjimi ocenami; drugič, da se povprečni stopnji znanja slovenskega oziroma italijanskega jezika, ki sta bili po mnenju predlanskih učencev na isti ravni, letos razlikujeta z višanjem »italijanskih« ocen. Dvoletno obdobje je sicer prekratko, da bi lahko verodostojneje presodili, ali so primerjalni rezultati samoocenjevanja čisto naključni ali pa so pokazatelj nekega izrazitejšega trenda, na katerega bi lahko pouk na daljavo imel kakšen vpliv.
- Medtem ko se izbira drugostopenjske učne smeri uokvirja v že evidentirano in naraščajočo premoč licejev tako na krajevni kot državni ravni (Bogatec, 2019; Pisano Carola, 2021)⁴, je treba tudi nespremenjen delež vpisov v italijanske šole jemati previdno. Ne moremo namreč mimo podatka, da učenci goriške prvostopenjske srednje šole v primerjavi niso zajeti, kar ima lahko svoj pomen, saj je ta šola najštevilčnejša (letos je štela 54 oziroma 20-odstotni delež tretješolcev) in je pred dvema letoma kazala nadpovprečni, kar 37-odstotni delež vpisov v italijanske šole.
- Tokratno analizo smo namenili učnemu jeziku, v katerem se bodo letošnji tretješolci šolali v naslednjem šolskem letu (2021/22). V odprtem vprašanju so anketirani navedli razloge, s katerimi utemeljujejo izbiro učnega jezika. Dobršnemu deležu učencev, ki so izbrali slovensko drugostopenjsko srednjo šolo, se ta odločitev zdi sama po sebi umevna po 11-letnem šolanju v slovenščini. Da je ta izbira vezana (tudi) na slovenske narodno-jezikovne značilnosti družine, opozarjajo učenci iz slovenskih družin, medtem ko učenci iz neslovensko govorečih družin utemeljujejo izbiro slovenske drugostopenjske srednje šole z željo po ohranjanju in razvijanju pridobljenih večjezičnih veščin.
- Tretješolci se za vpis v italijansko drugostopenjsko srednjo šolo odločijo predvsem zato, ker izbrane učne smeri s slovenskim učnim jezikom ni ali je preveč oddaljena od kraja bivanja. Drugi najbolj razširjen razlog je boljše znanje italijanskega jezika. Vpliv in pomen obvladavanja učnega jezika pri izbiri drugostopenjske srednje šole prideta na dan tudi pri nadaljevanju šolanja v slovenskem jeziku, čeprav v manjši meri.

- Hipotezo, da na izbiro smeri nadaljnega šolanja vpliva (tudi) raven znanja učnega jezika drugostopenjske srednje šole, smo postavili v analizi pred dvema letoma. Pri navajanju dejavnikov, ki označujejo prehod v italijansko šolsko okolje, smo med drugim ugotavljali, da se za vpis v italijansko šolo odločajo zlasti učenci, ki svojo stopnjo znanja slovenščine ocenjujejo kot nezadovoljivo. Učenci letošnje izvedbe so takratno hipotezo potrdili. V neposrednih odgovorih so ocenili, da so dobre sporazumevalne zmožnosti v jeziku, v katerem poteka »drugostopenjski« pouk, eden izmed dejavnikov večje učne uspešnosti.
- Na podlagi odgovorov letošnjih učencev lahko sklepamo, da se pojav prehajanja s slovenske prvostopenjske na italijansko drugostopenjsko srednjo šolo lahko ublaži ne samo z ustrezno in kakovostno ponudbo drugostopenjskih učnih programov, ki je po sili razmer lahko le omejena, ampak tudi z okrepljenim poučevanjem slovenskega jezika prek uvajanja inovativnih učnih metod in dopolnilnih jezikovnih dejavnosti. V tej smeri se sicer že razmišlja in dela, saj se s postopnim večanjem števila otrok iz neslovensko govorečih družin med vpisanimi v slovenskih šolah pojav prehajanja lahko širi in postavi sedanjo slovensko drugostopenjsko šolsko mrežo v Italiji resno pod vprašaj.

⁴ Bogatec N. (2019), Izbira po prvostopenjski srednji šoli (po »mali maturi« 2019), <http://www.slori.org/projekti/izbira-po-prvostopenjski-srednji-soli-po-mali-maturi-2019> (julij 2021)

Pisano Carola M. (2021), Iscrizioni scuola 2021-22: gli indirizzi più gettonati, <https://www.studenti.it/iscrizioni-scuola-2021-22-gli-indirizzi-piu-gettonati.html> (julij 2021)